

УДК: 378.147.096.018.46:615.03

І. БІЛАЙ, М. КРАСЬКО, А. ОСТАПЕНКО, Є. МИХАЙЛЮК

Запорізький державний медичний університет

ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КЛІНІЧНОЇ ФАРМАЦІЇ НА ФАКУЛЬТЕТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У роботі наведені особливості викладання клінічної фармації на факультеті післядипломної освіти, оволодіння методами клінічного обстеження пацієнтів. Визначається роль провізора в профілактиці побічної дії ліків, а також значення принципів комбінованої терапії.

***Ключові слова:** клінічна фармація, післядипломна освіта, комбінована терапія, профілактика, провізор.*

Вступ. Основним змістом клінічної фармації є відомості про принципи медикаментозного лікування, основані на знаннях механізму дії ліків при різних стадіях захворювання, про способи та правила застосування ліків у лікарській практиці [1; 3]. Проблема безпеки лікарських засобів стає дедалі актуальнішою в усьому світі. Насамперед це пов'язано з широким застосуванням великої кількості лікарських засобів із високою біологічною активністю, що може супроводжуватися виникненням побічних реакцій, різних за проявами та ступенем тяжкості. Ось чому ні в кого не виникає сумнівів, що після включення клінічної фармації до навчальних планів рівень підготовки провізорів у сфері лікарської терапії значно підвищився.

Метою цієї роботи є висвітлення особливостей проведення практичних занять із загальних проблем клінічної фармації провізорам-слухачам курсів підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Сучасні досягнення медицини сприяли розробці і впровадженню у світову практику ефективних медикаментів, розширивши можливості лікування багатьох захворювань. Однак поряд з позитивними властивостями ліків все частіше з'являються побічні ефекти та інші ускладнення фармакотерапії.

Для підвищення якості знань розроблена єдина структура практичних занять, що включає контроль вихідного та кінцевого рівня знань, самостійну роботу провізорів-слухачів курсів підвищення кваліфікації, практичну частину та тестовий контроль.

Основним завданням вивчення клінічної фармації є освоєння провізорами-слухачами курсів підвищення кваліфікації принципів лікарської терапії окремих захворювань, формування знань та вмій щодо надання консультативної допомоги лікарям та хворим у проведенні ефективної та безпечної фармакотерапії з урахуванням можливих побічних ефектів лікувальних засобів.

У процесі вивчення клінічної фармації на основі теоретичного матеріалу, отриманого на кафедрі фізіології, патології, біохімії, мікробіології, фармакології, поєднуються знання етіології, патогенезу основних нозологічних одиниць із принципами їхньої лікарської терапії.

Метою практичних занять із клінічної фармації є формування у провізорів-слухачів курсів підвищення кваліфікації уявлення про загальну схему проведення раціональної медикаментозної терапії різних патологічних процесів і окремих їх проявів, основні принципи індивідуального підбору найбільш ефективних і безпечних лікарських засобів на основі даних фармакодинаміки і фармакокінетики з урахуванням можливого прояву їх побічних дій.

Перша тема заняття присвячена вступу і загальним проблемам клінічної фармації. Розкривається системний підхід до вивчення дисципліни, дається уявлення про предмет, мету та завдання клінічної фармації, взаємозв'язок її з медико-біологічними і клінічними дисциплінами.

За час навчання провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації засвоюють на пізнавальному рівні методологію діагнозу (діагноз попередній, диференційний, заключний), знайомляться з загальними принципами побудови діагнозу, видами фармакотерапії (етіотропна, патогенетична, симптоматична, замісна).

У госпітальному відділенні КУ «2 міська клінічна лікарня» м. Запоріжжя провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації показують, як заповнювати амбулаторну карту хворого, історію хвороби, лист лікарських призначень.

Самостійна робота виконується з використанням підручників, навчальних посібників, довідників і додаткової літератури [2]. Провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації заповнюють таблиці з вищевказаних питань.

На цьому занятті проводиться знайомство зі структурою багатопрофільної лікувальної установи – 2-ї міської клінічної лікарні м. Запоріжжя, госпітального відділення та його функціональними підрозділами (маніпуляційною, постом медичної сестри, палатами для хворих), порядком медикаментозного забезпечення хворих у відділенні, знайомство з апаратурою, що використовується для фармакодинамічних та фармакокінетичних досліджень (спектрофотометри, хроматографи, реографи). Викладач представляє аналіз електрокардіограм, реограм, розрахунки індивідуальних доз препаратів.

Друга тема так званої загальної фармакотерапії відображає загальні питання клінічної фармакології. Провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації повинні мати сучасні уявлення про основні фармакокінетичні процеси: всмоктування, розподіл, біотрансформацію, виведення. Вони знайомляться з основними фармакокінетичними параметрами, видами лікарської взаємодії, основними побічними проявами препаратів, а також способами профілактики ускладнень фармакотерапії.

Провізорам-слухачам курсів підвищення кваліфікації пропонується провести експертну оцінку історії хвороби та визначити адекватність призначення лікарських засобів конкретному хворому стосовно прийому їжі, необхідність у зміні дози та кратності призначення препаратів хворому із захворюваннями шлунково-кишкового тракту, печінки та нирок, гіпопротеїнемією.

Провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації самостійно проводять аналіз листів призначень на предмет виявлення несумісних препаратів та прогнозування можливостей розвитку побічних ефектів препаратів та їх клінічних видів з урахуванням особливостей стану даного конкретного хворого.

Знайомляться з тематичними хворими з розвинутим побічним ефектом лікарської терапії. Обґрунтовують категорію, вид і різновидність побічних ефектів препаратів. Визначають важкість їх клінічного перебігу, прогнозують залежність побічної дії від режиму дозування та стану функціональних систем організму. Виявляють фактори, що впливають на якісну та кількісну характеристику. Планують для використання відомі у теперішній час методи нефармакологічної та фармакологічної корекції побічних ефектів, способи їх ліквідування.

Провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації також знайомляться з наказами МОЗ України № 347 від 19.12.2000 р. «Про затвердження інструкції про здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів», № 51 від 28.02.2001 р. «Про організацію подання інформації про побічну дію лікарських засобів», № 292 від 16.07.2001 «Про удосконалення організації подання інформації про побічну дію лікарських засобів», наказами управління охорони здоров'я Запорізької обласної державної адміністрації № 271 від 13.09.2002 р. «Про організацію подання інформації про побічну дію лікарських засобів», № 173 від 27.04.2004 р. «Про подальше вдосконалення реєстрації та подання інформації про побічні реакції лікарських засобів». На основі цих наказів вони вчаться збирати інформацію про випадки побічної реакції лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах та подавати її до обласного центру медичної статистики у вигляді звіту на основі заповненої форми № 137/о (карт-повідомлень) «Повідомлення про побічні реакції лікувальних засобів». Така форма роботи сприяє

підвищенню свідомості щодо безпечності фармакотерапії та наближує їх до практичної діяльності.

Підсумковим етапом самостійної роботи провізорів-слухачів курсів підвищення кваліфікації є виконання ситуаційних завдань, при вирішенні яких необхідно обґрунтувати вибір лікарських засобів, принципи їх призначення, врахувати особливості фармакокінетики лікарського препарату в певній клінічній ситуації. За необхідності обґрунтувати принципи комбінованої терапії в залежності від патофізіологічного варіанту перебігу захворювання, пояснити принципи дозування лікарських засобів, вибір лікарської форми та оптимальних шляхів уведення, тривалості призначення та порядку відміни, визначення критеріїв ефективності та безпеки медикаментозної терапії.

Питання кінцевого рівня знань підкреслюють роль і значення клінічної фармації в комплексному лікуванні захворювань, методів обстеження хворих для діагностики і лікування, взаємозв'язок між фармакокінетикою та фармакодинамікою лікарських препаратів. Особливо важливим для провізора є усвідомлення його майбутньої ролі в профілактиці побічної дії ліків і ускладнень фармакотерапії, несприятливих наслідків взаємодії ліків, а також підвищення ефективності і безпеки медикаментозної терапії.

На практичних заняттях забезпечується наочність та доступність сприйняття матеріалу з використанням таблиць, слайдів, альбомів, інструкцій, зразків препаратів, аудіо- та відеозаписів, комп'ютерів.

Також поряд з виконанням багатьох елементів роботи велику увагу приділяють деонтологічним проблемам, морально-етичним аспектам практичної діяльності провізора, естетичному вихованню провізорів, питанням національного відродження України та поточним політичним подіям.

Висновки. У процесі вивчення загальних проблем клінічної фармації провізори-слухачі курсів підвищення кваліфікації знайомляться з поняттями про етіологію, патогенез, симптоми та синдроми захворювання людини, методами клінічного обстеження пацієнтів, методологією діагнозу, видами фармакотерапії, медичною документацією, взаємозв'язком між фармакокінетикою та фармакодинамікою лікарських препаратів. Визначається роль провізора в профілактиці побічної дії ліків, несприятливих наслідків взаємодії ліків, а також значення принципів комбінованої терапії, критеріїв ефективності та безпечності лікарських засобів.

Список використаних джерел

1. Білай І. М. Навчально-методичний посібник для практичних занять з клінічної фармації для провізорів слухачів курсів підвищення кваліфікації за спеціальністю «Загальна фармація» / І.М.Білай. – Запоріжжя, 2010. – 136 с.
2. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів: досвід, проблеми та перспективи – X. : Вид-во НФАУ, 2004. – 216 с.
3. Фармакотерапія : навч. Посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / [Б. А. Самура, Л. Т. Мала, В. В. Дунаєв та ін.] . – X. : Вид-во НФАУ : Золоті сторінки, 2003. – 264 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2012.

Белай И., Красько Н., Остапенко А., Михайлюк Е.

Запорожский государственный медицинский университет, Украина

ПРЕПОДАВАНИЕ ОБЩЕЙ КЛИНИЧЕСКОЙ ФАРМАЦИИ НА ФАКУЛЬТЕТЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В работе описаны особенности преподавания клинической фармации на факультете последипломного образования, овладения методами клинического обследования пациентов. Определяется роль провизора в профилактике побочного действия лекарств, а также значение усвоения им принципов комбинированной терапии.

Ключевые слова: клиническая фармация, последипломное образование, комбинированная терапия, профилактика, провизор.

I. Bilay, M. Krasko, A. Ostapenko, E. Mihayluk

Zaporozhye State Medical universitet, Ukraine

TEACHING GENERAL AT THE DEPARTMENT OF CLINICAL PHARMACY POSTGRADUATE EDUCATION

The article presents the features of teaching clinical pharmacy at the Faculty of Postgraduate Education, mastering methods of clinical examination of patients. There is role of pharmacist in the prevention of drug side effects and the principles of combination therapy.

Keywords: *clinical pharmacy, a postgraduate education, combination therapy, prevention, pharmacist.*